

UN STUDIU DE ISTORIE LOCALĂ – COMUNA RĂCHITENI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX LEA

Iulian Ghercă Munteanu

Abstract:

Rachiteni village lies in Iasi county, on the right side of Siret valley everglade. The village territory belongs to the southern extremity of Suceava Hills, which are part of the large Moldavian Plateau. The distance between the village and the county's capital is 72 km, and the nearest urban areas are the town of Pascani (26 km far away) and the town of Roman, situated at a distance of 17 km, in Neamt county.

At the beginning of the Twentieth Century Rachiteni village was well organised and dealing with the current issues of the age: the breaking from the „medieval” village life to the modern one. In this study I have followed the evolution of Rachiteni village through the first half of the Twentieth Century.

La începutul secolului XX comuna Răchiteni era bine organizată și se confrunta cu problemele specifice perioadei, anume trecerea de la vechiul sat de tip „medieval” la satul de tip „modern”. În anul 1908 primar al comunei Răchiteni era Giurgi Chiriac Ghercă și era ajutat de următorii consilieri: Dumitru Andrii Ghercă, Giurgi Petrea Gh. Antal, Petrea Martin Pârțac, Dumitru Dumitrache, Frenț P. Tiba, Ioja A. Doboș, Mihai M. Iacob, iar ca notar N. Năstasă¹. Primarul era unul dintre cei mai gospodari oameni din comună și a fost primar până în anul 1922, el deținând și o moară, numită La Moară la Chiriac².

Locuitorii acestor sate sunt urmași ai clăcașilor, la această dată proprietari de pământ. Pământul provenea din moșiile unor mari boieri, cum ar fi familia Sturza, de unde și numele unui sat din această comună: Sturza. În regiune însă au existat și familii de boieri care au rămas pe pământul lor până la sfârșitul anilor '20. Astfel, în 11 aprilie 1924 s-a semnat o învoială agricolă de arendare de pământuri în dijmă „între D-na Margareta Catargii, proprietara moșiei Mircești, din comuna Mircești, plasa Moldova, jud. Roman, pe de o parte, și țărani muncitori de pământ semnați în acest contract, domiciliați în Răchiteni, plasa Moldova, jud. Roman, pe de altă parte”³

Primarul alături de consiliul local aveau datoria de a îndeplini ordinele ce veneau de la centrul județean Roman și de a organiza și rezolva problemele ce apăreau pe plan local. Astfel, o problemă constantă era fixarea prețurilor pentru vitele care pășteau pe islazul comunal, în 1908 prețul pe intervalul de timp de 24 de ore era următorul: „de 0,50 lei pentru o vită mare, 0,25 lei pentru o vită mică, 0,50 pentru un porc”⁴. Aceste tarife trebuiau fixate de consiliul local periodic din trei în trei luni.

O problemă importantă cu care s-a confruntat această comună a fost distrugerea cimitirului vechi și a bisericii vechi din satul Răchiteni cât și o parte din acest sat din pricina inundațiilor râului Siret care erau foarte dese. Astfel, în anul 1909

¹ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași (DJAN), Fond Primăria comunei Răchiteni, dosar 1/1908, f. 2.

² Mărturie culesă de autor de la Dumitru Tiba, agricultor, locuitor al comunei.

³ DJAN Iași, Fond Primăria Comunei Răchiteni, dosar 1/1924, f. 11-14.

⁴ Idem, dosar 1/1908, f. 3.

partea de răsărit a teritoriului comunei Răchiteni este amenințată a fi distrusă, din cauza deselor inundații a râului Siret care se megieșește cu această parte de sat și pe care porțiune de teren amenințat se afla biserica, cimitirul și 13 case ale locuitorilor acestei comune⁵ Această problemă era foarte gravă iar soluția din partea Primăriei a venit tot în acel an: „Pentru înlăturarea acestui mare pericol este numai de a se (muta) schimba direcția cursului apei pe vechea albie pe unde a curs mai înainte. Această schimbare de curs e nevoie a se face numai la partea despre răsărit unde este pericolul”⁶ Această soluție găsită de Primărie nu a reușit totuși să salveze biserica și cimitirul, astfel că un an mai târziu, 1910, locuitorii catolici din această comună cer să se construiască o nouă biserică precum și un nou cimitir tot pe teritoriul acestei comune, deoarece terenul unde se află clădită biserica și unde cimitirul se află astăzi este amenințat a fi distrus din cauza deselor inundații ale râului Siret; astfel că terenul unde astăzi se află cimitirul este chiar în neputința de a se mai putea folosi, nu mai pot fi înmormântați credincioșii decedați din comună⁷

Datorită acestei situații și a cererii locuitorilor comunei, Primăria aprobă înființarea unui nou cimitir pentru înmormântarea decedaților catolici pe teritoriul moșiei Răchiteni la locul numit Puhoarnă⁸ Cu privire la construirea unei noi biserici s-a hotărât căutarea unui loc potrivit, fapt ce a făcut ca construirea unei biserici noi să dureze mai mult timp.

Și credincioșii ortodocși din comuna Răchiteni (satul Ursărești) au cerut înființarea unui cimitir pentru înmormântarea decedaților aparținând confesiunii ortodoxe, care până atunci erau înmormântați în cimitirul comunei vecine Mircești. Cauza acestei cereri a fost faptul că transportarea cadavrelor până la comuna Mircești se făcea anevoios și se întâmpinau mari dificultăți datorită distanței mai mari dintre Ursărești și Mircești și a drumului foarte prost. La această solicitare Primăria a dat următorul răspuns: „Încuviințăm a se înființa un nou Cimitir pentru înmormântarea decedaților ortodocși pe terenul Moșiei Ursărești, la locul unde a fost destinat sau unde vor crede ei mai nimerit, însă se va avea în vedere a se face la distanța reglementară de sat”⁹

În această comună, în perioada 1900-1947 existau mai multe mori, post de jandarmi, cârciumi, bancă populară.

Un document din 1910, luna mai, 12 ziua menționează cererea de deschidere a celei de a doua cârciumi cu tot felul de băuturi în satul de reședință Răchiteni. Ca răspuns la această cerere consiliul local dă următorul răspuns: „Ascultând explicațiile date de Dl Primar și având în vedere dispozițiile Art. 7 din Legea pentru modificarea câtorva articole din Legea pentru monopolul vânzării băuturilor spirtoase publicată în Monitorul Oficial Nr. 283 din 1 martie a.c. și având în vedere că la acest articol se specifică că pentru orice sat cu o sută de capi de familie este limitat a se deschide o cârciumă cu tot felul de băuturi și fiindcă în satul Răchiteni sunt 253 capi de familie încuviințăm deschiderea celei de-a doua cârciumi, în satul Răchiteni, cu tot felul de

⁵ *Ibidem*, f. 12.

⁶ *Ibidem*, f. 27.

⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁸ *Ibidem*, f. 7.

⁹ *Ibidem*, f. 34.

băuturi”¹⁰ Am menționat momentul deschiderii celei de-a doua cârciumi în satul Răchiteni pentru că Cârciuma reprezenta un loc foarte important în viața țăranilor, era un loc de întâlnire, de discuții. Cârciumă era și în satul Sturza, doar în satul Ursărești nu a existat cârciumă, pentru că acest sat nu s-a dezvoltat suficient pentru a se putea deschide și aici cârciumă. Aceste locuri de întâlnire erau frecventate numai de bărbații însurați, flăcăii satului, conform obiceiului, nu intrau¹¹ La cârciumă nu se venea doar pentru a bea ci și pentru a vorbi, căci chiar dacă fiecare om gospodar din sat avea vin făcut acasă, el venea și la cârciumă să bea, să discute cu vecinii și cu consătenii săi. Fiind sate mici toți locuitorii se cunoșteau între ei. Aceste cârciumi erau denumite după numele proprietarului, astfel era cârciuma La Bandur, La Caldu, Martin Barat Dămian etc. Locația cârciumilor din această perioadă se știe astăzi datorită bătrânilor satului.

Moara juca și ea un rol important în viața satului. În comuna Răchiteni erau mai multe datorită așezării comunei și faptului că existau multe izvoare. Aceste mori fuseseră ale boierilor ce au avut moșii în aceste locuri, dar după plecarea boierilor morile au revenit unor oameni mai gospodari din comună cât și Consiliului comunal. Printre morile din Comună putem aminti La Chiriatic, La Petrea Bălărei, La Brânzoaia, pe Siret la Palască, Gârlei. Și moara era un loc de întâlnire, un loc public unde se discutau diferitele probleme ale comunei de către oamenii de rând¹²

Postul de jandarmi era situat în reședința comunei, adică în satul Răchiteni, însă el a fost și în satul Sturza pentru o perioadă scurtă de timp¹³ Această instituție crea o stare de ordine în lumea satului. Dacă post de jandarmi exista în comună, alături de celelalte instituții foarte importante ca Biserica, Școala, Banca Populară, Moara, Cârciuma, totuși în comună nu exista Judecătoria, aceasta se afla în comuna vecină, Mircești, și spital la fel, tot în Mircești.

Comuna Răchiteni era o comună bine dezvoltată, cu oameni harnici care erau în majoritate de confesiune catolică. Pentru a vedea situația existentă în comună din punct de vedere a populației, pe naționalitate, există un document din 1923, decembrie 6, care certifică existența a 1394 de suflete de naționalitate română și 6 evrei.

Din punct de vedere sanitar comuna Răchiteni nu dispunea de o asistență medicală continuă. Spital exista în comuna Mirccești, iar agentul sanitar care venea săptămânal în comună era din Adjudeni, un sat apropiat. În comună exista doar moașă, femeie în vârstă care asiste și ajută la naștere femeile din comună. Un raport din anul 1924 arată situația noilor născuți din acel an: „Numărul noilor născuți în anul trecut au fost 84. s-au înscris la vaccin 46 din care s-au vaccinat 35, la revaccinare s-au înscris 53, s-au revaccinat 29. Agent sanitar Anton Neculăeș”¹⁴ Așadar situația privitoare la aspectele de sănătate nu era foarte bună; deși exista spital în comuna vecină și asistent sanitar într-un sat vecin, în comună nu exista o instituție care să asigure asistența medicală pentru cazurile de urgență.

¹⁰ *Ibidem*, f. 41.

¹¹ Mărturie culesă de autor de la Varvara Munteanu, agricultor, locuitor al comunei.

¹² DJAN Iași, Fond Primăria comunei Răchiteni, dosar I/1923, f. 115.

¹³ *Ibidem*, f. 9.

¹⁴ *Idem*, dosar I/1930, f. 14-15

Am amintit ca fiind o instituție importantă a comunei Banca Populară. Aceasta purta denumirea de B. P. D. Sturza, după numele boierului D. Sturza, fost proprietar al moșiei Răchiteni. Banca populară era importantă pentru țărani pentru că puteau obține împrumuturi, credite și era foarte avantajos, căci era chiar în comună și nu trebuia să meargă la oraș pentru a obține un împrumut. Satul era un loc închis în care țăranul se simțea bine, protejat, se cunoștea cu toată lumea, iar ideea de a merge la oraș îi displăcea pentru că era un spațiu străin lui, necunoscut. Țăranul ieșea din sat numai cu treburi bine stabilite, pe care nu le putea rezolva în lumea satului.

Banca Populară D. Sturza era în casa unui localnic, neavând un sediu al ei. Un document din 31 martie 1930 prezintă un Contract de împrumut pe amanet în valoare de 2500 lei, la 1 octombrie 1930. „Subsemnatul P. M. Ghercă Elena, agricultor, com. Răchiteni, sat Sturza, jud. Roman, declar că m-am împrumutat de la Banca Populară D. Sturza com. Răchiteni, jud. Roman, cu suma de 2500 lei pentru cumpărarea de sămânță. Achit suma în termen de 6 luni, 2 rate cu dobândă de 18% pe an. Ca amanet un cal în valoare de 5 000 lei și o căruță în valoare de 1 000 lei, în total 6 000 lei”¹⁵ Din acest contract observăm că împrumuturile se făceau pentru lucruri mărunte cum ar fi sămânța pentru însămânțarea terenului; era un procedeu obișnuit și simplu, iar garanția o constituia calul și căruța, probabil puținele bunuri de valoare existente.

Tot în atribuțiile Primăriei și ale Consiliului comunal erau și întreținerea și înfrumusețarea comunei. Proiecte de reparație a drumurilor, de construcție de poduri se făceau periodic. Existau și planuri și proiecte pentru construirea unei primării noi, a unei școli noi, a unei școli în satul Sturza și alte proiecte menite să dezvolte comuna și să îmbunătățească viața localnicilor¹⁶

Un document din 1940 surprinde programul de lucrări ce urmează a se executa la Drumurile comunale din raza comunei Răchiteni cu prestație în natură și cu bani conform prevederilor bugetare pe 1940-1941; astfel, trebuiau aprovizionate cu 800 movile de prundiș șoselele comunale din care 690 movile pe șoseaua Răchiteni – Sturza și 150 de movile pe drumul Răchiteni – Ursărești. De asemenea, programul mai cuprindea și facerea unui pod de lemn pe șoseaua comunală Răchiteni – Sturza, pe râul Brânzoaia, în valoare de 9110 lei¹⁷ Așadar aceste programe erau concretizate prin prestația în natură a localnicilor după o programare bine făcută de Primărie și cu banii din bugetul local, strânși tot de la populația comunei.

Numărul locuitorilor din comuna Răchiteni a fost într-o continuă creștere, mai ales după înființarea noului sat Sturza, care a cunoscut o dezvoltare rapidă. Dacă în 1860 populația comunei era de 861 de locuitori (760 Răchiteni, 81 Ursărești), în 1891 populația era de 925 (836 Răchiteni, 89 Ursărești); din 1912, când apare și satul Sturza în Dicționarul Statistic al României, populația comunei este de 1386 (971 Răchiteni, 299 Sturza – în mai puțin de douăzeci de ani de la înființare, 116 Ursărești). În 1930 întâlnim o populație de 1716 locuitori (Răchiteni 936, Sturza 584 – în optsprezece ani numărul locuitorilor aproape s-a dublat, Ursărești 169).

În anul 1940 situația populației se prezenta în felul următor: în Răchiteni existau 1238 de agricultori, 9 negustori și meseriași și 6 studenți de confesiune

¹⁵ Idem, dosar I/1924, f. 20.

¹⁶ Idem, dosar I/1940, f. 105.

¹⁷ *Ibidem*, f. 4.

catolică și 6 locuitori de confesiune ortodoxă, din care trei învățători. Adică un total de 1256. În satul Sturza existau 797 agricultori, 3 meseriași și negustori și un student de confesiune catolică și trei funcționari de confesiune ortodoxă¹⁸. În total deci, în comuna Răchiteni, în anul 1940 exista o populație de 2231 locuitori, din care 804 în satul Sturza, care cunoscuse o dezvoltare și o creștere a populației foarte mare și rapidă.

Un rol important în dezvoltarea satului românesc l-a avut înființarea de școli. În comuna Răchiteni, primul proiect pentru construirea unei școli a fost la mijlocul secolului XIX¹⁹ și era legat de planul Ministerului de a înființa școli sătești. Satul Răchiteni a fost ales pentru a se construi o școală aici datorită faptului că era unul dintre cele mai populate sate din Moldova, fusese sat mănăstiresc, se situa pe o moșie extrem de bogată și deținea mijloace suficiente pentru construirea unui local de școală adecvat, după un plan eliberat de Minister²⁰.

La 1 septembrie 1858 au fost inaugurate primele 25 de școli sătești din Moldova, printre care și cele din satele catolice Răchiteni și Gherăești, profesor la Răchiteni fiind repartizat Iane Antoniu, pregătit la Școala Normală de la „Trei Ierarhi”²¹. Planul școlii din Răchiteni a fost modificat în 1859, când Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a permis ca școlile sătești să fie frecventate și de fete, motiv pentru care localului școlii urma să-i fie adăugată o a doua încăpere²².

Deschiderea școlii nu a fost un succes, cursurile școlare debutând aproape în absența elevilor. Astfel, la 17 iunie 1859, Ministerul scria locotenentului episcopului Riturului Catolic din Moldova, deplângând faptul că la absolvirea clasei I (an școlar 1858-1859) locuitorii satului își transferaseră copiii la școala din Săbăoani, „încât prin aceasta se zădărnicesc toate cheltuielile făcute pentru întrebuințarea școlii din Răchiteni, în care au rămas numai 6 elevi”²³. Una din cauzele acestor probleme ivite era factorul religios drept pentru care episcopul catolic era rugat să-i liniștească pe săteni din punct de vedere religios, parohul satului urmând să fie cel care avea să predea lecțiile de religie²⁴.

Documentele Școlii Elementare din Răchiteni păstrate în arhiva Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice din București indică drept motiv principal al conflictului dintre săteni și profesorul Iane Antoniu predarea obiectului religie după dogmele Bisericii Ortodoxe²⁵. Observăm deci cât de important era factorul religios în lumea satului, copiii ar fi trebuit să învețe în școală religia ortodoxă și nu catolică ceea ce a iscat un scandal între învățător și săteni care ar fi renunțat la educația copiilor dacă nu li se permitea învățarea religiei catolice în școală. Acest local de școală a fost folosit până la sfârșitul secolului XIX, când, datorită creșterii populației și deteriorării vechiului local, s-a propus construirea unei alte școli.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, tom III, București, 1894, p. 113.

²⁰ Dănuț Doboș, *op. cit.*, p. 110.

²¹ *Ibidem*.

²² V. A. Urechia, *Școale sătești în România*, București, 1864, p. 23.

²³ DJAN Iași, Fond P., 1078/1735.

²⁴ Idem, Fond P. 1078/1755.

²⁵ Dănuț Doboș, *op. cit.*, p. 114.

Al doilea local de școală în Răchiteni a fost construit între 1890 și 1900, pe un teren viran proprietate a boierului Axente, care l-a donat în acest scop²⁶. Materialele de construcție folosite au fost cărămida arsă pentru zidărie, șindrila pentru acoperiș și scânduri nevopsite pentru pardoseală, școala fiind înconjurată de „un gard de zăluzele” în lungime de 300 m²⁷. La școala din Răchiteni veneau copii din Ursărești și Sturza. În Sturza primele date de funcționare a unei școli primare sunt din anul 1919-1920, dar nu exista un local special pentru școală, orele se țineau într-o gospodărie din sat, un local special pentru școală a fost început în anul 1925²⁸.

În anul 1900 școala mixtă din Răchiteni fusese frecventată de un număr de 36 de elevi²⁹. După treizeci de ani numărul elevilor din școala Răchiteni ajunsese la 61 (30 băieți și 31 fete)³⁰. Prezența la școala din Răchiteni a constituit tot timpul o problemă, sesizată și de inspecțiile efectuate de revizorii școlari³¹. Printre învățătorii care au activat la școala Răchiteni în perioada interbelică îi putem aminti pe Gh. Toma, soții Neculai și Elena Tanasă, Niculai Căpiță, Gh. Popescu, iar în perioada postbelică Elena Manasă, Vasile Ungureanu, Leon Șindilaru, Elisabeta Filimon, I. Roșu etc³².

Prima informație privitor la situația școlară din satul Sturza, aceeași comună, provine din anul 1919-1920, care precizează că în Școala Primară mixtă din cătunul Sturza comuna Răchiteni, plasa Moldova, jud. Roman, cu clasele I-IV simultan, există următoarea situație: clasa I 25 elevi, clasa II 13 elevi, III 11 elevi, clasa IV 5 elevi³³. Observăm că, din numărul mare de copii înscris în clasa I, în clasa a doua promovează foarte puțini, mai puțin de jumătate, mulți dintre ei rămân repetenți; mulți renunțau pentru că părinții lor îi purtau la câmp, la treburile gospodăriei și nu mai aveau timp să meargă la școală.

În anul 1932-1933 director la școala din Sturza era I. Nazarie, iar situația era următoarea: clasa I 20 băieți, 24 fete (44), clasa a II-a 8 băieți și 7 fete (15), clasa a III-a 8 băieți și 8 fete (16), clasa a IV-a 8 băieți și 3 fete (11). Dintre aceștia au fost promovați 11 băieți și 2 fete, repetenți la materii de studiu 5 băieți, iar repetenți din cauza absențelor 4 băieți și 2 fete. La clasa a II-a au promovat 7 băieți și 5 fete, repetenți la materii un băiat și o fată, iar pentru absențe o fată. La clasa a III-a 6 băieți și o fată promovați, un băiat și o fată repetenți pentru absențe. La clasa a IV-a 6 băieți promovați, repetenți pentru absențe 2 băieți și 3 fete³⁴. Aceste statistici arată că numărul repetenților scade după clasa I, de asemenea indică și faptul că cei mai mulți copii care renunță la școală sunt fete care trebuie să ajute părinții la gospodărie și la munca câmpului. În plus, mentalitatea acelei perioade favoriza ideea că educația școlară le este caracteristică bărbaților, nu femeilor.

²⁶ DJAN Iași, Fond Inspectoratul Regional Școlar Iași. Cazier, dosar 122, f. 1

²⁷ DJAN Iași, Fond Primăria Comunei Răchiteni, dosar 1/1923, f. 65.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ G. I. Lahovari, *op. cit.*, p. 199.

³⁰ DJAN Iași, Fond Inspectoratul Regional Școlar Iași. Cazier, dosar 223/1933, nepaginat.

³¹ Idem, dosar 421/1938, nepaginat.

³² DJAN Iași, Fond Primăria Comunei Răchiteni, dosar 3/1950, f. 92.

³³ Arhiva Școlii Izvoarele (AȘI), Registru catalog 1919-1920, p. 14.

³⁴ Idem, Registru matricol pe anul 1928-1929, f. 65.

Un alt local de școală s-a construit în satul Sturza în 1938. Localul specific școlii a fost construit prima dată în anul 1925, iar în 1938 altul, datorită faptului că în acest sat populația a cunoscut o creștere uimitoare și atunci și numărul elevilor înscriși la școală a crescut rapid fiind necesară construirea unui nou local de școală. Despre localul de școală construit în 1938 găsim o consemnare a învățătorului Constantin C. Neguriță, în catalogul claselor I-III din satul Sturza, comuna Răchiteni, din 1945-1946, care notează că Școala primară din satul Sturza s-a construit de gospodarii acestui sat în anul 1938³⁵

Poate cea mai importantă instituție din satul românesc, cu precădere catolic, o reprezintă Biserica, reprezentată în comunitatea respectivă de un preot, „păstor al respectivei comunități”. Această instituție, în perioada discutată, a cunoscut un proces evolutiv în ceea ce privește creșterea autorității. La capătul acestui proces, preotul (parohul satului) avea să se transforme dintr-o autoritate provizorie într-una permanentă, capabilă să-și exercite influența asupra oricărui alt factor de putere din interiorul comunității.

Prima atestare documentară directă a bisericii din Răchiteni este la 1 august 1695³⁶. În anul 1740 biserica „Sf. Anton de Padova”, din Răchiteni, a fost refăcută din temelii, odată cu casa parohială, pivnița și grădina, distruse în urma războaielor de soldații ruși³⁷.

Construirea celei de-a treia biserici nu poate fi datată cu exactitate din cauza sistemului defectuos în care s-a constituit arhiva centrului parohial Răchiteni. Totuși construirea bisericii este plasată la începutul secolului XIX. Cea de-a patra biserică a fost construită pentru că modificările albiei Siretului și dese inundații produse în secolul XIX au impus construirea unui nou locaș de cult³⁸. Nici acest locaș de cult nu s-a menținut într-o stare bună, astfel că în timpul vizitei canonice la Răchiteni din anul 1907, episcopul Nicolai Iosif Camilli a semnat un decret prin care hotăra: „ca poporul catolic din Răchiteni să se îngrijească cât mai degrabă să se facă o biserică nouă, încăpătoare pentru populația întreagă și în loc potrivit, departe de fluviul Siret”³⁹.

Ideea construirii unei noi biserici la Răchiteni a fost primită cu mare entuziasm de localnici, biserica urmând a fi comună pentru satele Răchiteni și Sturza. Acest fapt nu a fost agreat de sătenii din filiala Sturza, ei cerând episcopului de Iași, în 1909, prin parohul Alexandru Iasinschi, vicar de Siret, permisiunea de a construi un local propriu pentru biserică⁴⁰.

Ridicarea unei biserici la Sturza se datorează în egală măsură parohului din Răchiteni, Anton Pet, cât și localnicilor din Sturza. Construcția bisericii Romano-Catolice din satul Izvoarele (Sturza), filiala parohiei Răchiteni, a început în anul 1936. la 11 septembrie 1945 preotul Anton Pet i-a scris episcopului auxiliar de Iași, Marcu Glaser, cerându-i dezlegare pentru ca Monseniorul Enoiu, decanul de Adjudeni, să

³⁵ *Ibidem*, p. 23.

³⁶ I. N. Ciocan, *op. cit.*, p. 20.

³⁷ *Condica lui Constantin Mavrocordat*, Editura Corneliu Istrati, vol. III, Iași, 1987, p. 258.

³⁸ Dănuț Doboș, *op. cit.*, p. 41.

³⁹ AERC Iași, dosar 2/1855-1950, p. 64.

⁴⁰ Iosif Gabor, *op. cit.*, p. 218.

poată sfinți crucea de la Sturza. Episcopul Glaser anunțase anterior imposibilitatea deplasării sale la Sturza⁴¹

Și noua biserică din Răchiteni s-a ridicat relativ târziu, în anul 1935, datorită conflictului ce se iscuse între cele două comunități, Răchiteni și Sturza, care doreau fiecare biserica lor și nu o biserică comună la hotarul dintre aceste sate, dar întârzierea construirii bisericii s-a datorat și faptului că în 1916 s-a declanșat primul război mondial, urmat de criza economică din 1929-1933, care a amânat și mai mult construirea noii biserici. Rezolvarea conflictului dintre cele două comunități e explicat de preotul Iosif Gabor: „Câțiva oameni cu stare din Răchiteni au luat pe seama lor problema finanțării construcției bisericii și fără aprobarea parohiei Tămășeni – de care aparținea atunci satul – au construit biserica actuală, nu departe de cea veche, iar alături de biserică au construit și casa parohială spațioasă. Totul s-a terminat și inaugurat în anul 1935, aici deschizându-se centrul parohial, urmând ca în satul Sturza să se construiască biserică separată”⁴². Viața bisericească în satele românești de la începutul și până la mijlocul secolului XX este foarte importantă și cu atât mai importantă în satele catolice, unde Biserica, prin preotul satului, reprezintă poate principala autoritate.

Studiul arhivei comunei Răchiteni pe perioada 1900-1945 a scos la iveală evoluția comunei cu toate instituțiile importante precum biserica, școala, cârciuma, banca populară, moara.

⁴¹ AERC Iași, dosar 6/1907, f. 43.

⁴² Preot Wilhelm Clofanda (1883-1969), s-a născut la Gherăești, jud. Roman, a urmat Seminarul din Iași (1894-1900) și a activat în mai multe parohii catolice din Moldova.